

ارائه راهبردهای مصون‌سازی بنیان خانواده در برابر جنگ نرم:

با تأکید بر تهدیدات فرهنگی

Providing immunization strategies of family foundation against soft war: With emphasis on cultural threats

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۲/۲۴

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۱/۲۰

Hatami H.PhD[✉], hatami M.PhD, Hobbi MB.PhD,
Parhoon H. MSc, parhoon K. MSc

حمیدرضا حاتمی[✉]، محمد حاتمی^۱، محمدباقر حبیبی^۲،
هادی پرهون^۱، کمال پرهون^۳

Abstract

Introduction: family as the main social institution among all human societies, is considered to be the origin of the formation of civilization, culture and human history. Therefore, family institution has a deep and huge responsibility in order to save the Iranian-Islamic original values against the storm of cultural threats. The present study aims to provide family-based immunization strategies against soft war and it was conducted with an emphasis on cultural threats.

Method: This was a qualitative study, using content analysis. 60 cultural managers and professors of universities in Tehran city were selected as sample, by purposive sampling method. Data were collected through semi-structured interviews. They were analyzed using qualitative content analysis.

Results: The majority of interviewees' described Iranian family status in connection with cultural threats very vulnerable and fragile. They said with deep and comprehensive pathology of cultural invasion and soft war by the authorities, the forbidding goals of enemies for these activities should be cleared for the families.

Discussion: Considering the fact that family is considered to be the spinal cord and the most important effective institution in the formation of cultural and social identity, thus the formation of lively and powerful generation, is able to guard the ancient and noble values of Iran society against the soft war and cultural threats. It undoubtedly depends on the health and immunization of this vital institution against the current threats.

Keywords: soft war, cultural threats, family institution, immunization

چکیده

مقدمه: خانواده به‌منزله اصلی‌ترین نهاد اجتماعی در بین تمام جوامع بشری خواستگاه شکل‌گیری تمدن، فرهنگ و تاریخ بشر به‌حساب می‌آید. از این‌رو نهاد خانواده برای نجات ارزش‌های اصیل ایرانی-اسلامی در برابر طوفان تهدیدات فرهنگی وظیفه ژرف و سترگی بر عهده دارد. پژوهش حاضر باهدف ارائه راهبردهای مصون‌سازی بنیان خانواده در برابر جنگ نرم و با تأکید بر تهدیدات فرهنگی انجام گرفت.

روش: پژوهش حاضر یک مطالعه کیفی، به روش تحلیل محتواست. ۶۰ نفر از مدیران فرهنگی و اساتید دانشگاه‌های شهر تهران بر اساس روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته جمع‌آوری و با استفاده روش آنالیز محتوای کیفی مورد تحلیل قرار گرفتند.

نتایج: اکثر مصاحبه‌شوندگان جایگاه خانواده ایرانی در ارتباط با تهدیدات فرهنگی را بسیار آسیب‌پذیر و شکننده توصیف نمودند و اذعان داشتند باید با آسیب‌شناسی ژرف و همه‌جانبه تهاجم فرهنگی و جنگ‌نرم توسط مسئولین، اهداف شوم دشمن از این فعالیت‌ها برای خانواده‌ها روشن و با دادن آگاهی و اطلاعات لازم آن‌ها را در برابر خطرات موجود واکنش‌ناپذیر نمایند.

بحث: با توجه به اینکه خانواده به‌عنوان ستون فقرات و مهم‌ترین نهاد مؤثر در شکل‌گیری هویت فرهنگی و اجتماعی در هر جامعه‌ای محسوب می‌شود، بنابراین شکل‌گیری نسلی سرزنده و توانمند که بتواند پاسدار ارزش‌های کهن و اصیل جامعه ایران در برابر جنگ نرم و تهدیدات فرهنگی باشد بدون شک درگرو سلامت و مصون‌سازی این نهاد حیاتی در برابر تهدیدات موجود است.

کلیدواژه‌ها: جنگ نرم، تهدیدات فرهنگی، نهاد خانواده، مصون‌سازی

✉ **Corresponding Author:** Department of Psychology,
University of Imam Hossein^(AS), Tehran, Iran
E-mail: hhatami83@yahoo.com

✉ گروه روانشناسی، دانشگاه امام حسین^(ع)، تهران، ایران
۱- گروه روانشناسی بالینی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
۲- گروه روانشناسی، دانشگاه امام حسین^(ع)، تهران، ایران
۳- گروه روانشناسی کودک، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

مقدمه

پدیده‌ی "تهاجم فرهنگی" دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب، قابل توجه است. از نظر ایشان در "تهاجم فرهنگی" یک مجموعه سیاسی یا اقتصادی، برای رسیدن به مقاصد خاص خود و اسارت یک ملت، به بنیان‌های فرهنگی آن ملت هجوم می‌برد. در این هجوم، باورهای تازه‌ای را به‌زور و به‌قصد جایگزینی بر فرهنگ و باورهای ملی آن ملت وارد کشور می‌کنند (سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۳). ایجاد یک حالت بحرانی، عدم تعادل، اغتشاش و اختلال در یک سیستم که عناصر آن را آداب و رسوم، اخلاقیات عرف، سبک زندگی، زبان، ادبیات جنبه‌های شناختی، ارزش‌ها و هنجارها تشکیل می‌دهد، تهاجم فرهنگی گویند (بنی فاطمه، ۱۳۷۹). تهاجم فرهنگی را می‌توان از ابعاد گوناگونی بررسی کرد: در قلمرو اجتماعی می‌تواند باعث سست شدن نهاد خانواده، افزایش میزان طلاق، دوقطبی شدن فرهنگ، فساد و ابتذال، تضاد بین نسل‌ها، ناامنی، ایجاد عدم اعتماد در مردم شود. در ابعاد فرهنگی باعث به وجود آمدن نظام آموزشی وابسته، فراموش شدن ارزش‌های خودی، مسخ فرهنگی، اضمحلال هویت فرهنگی، از خودبیگانگی، سست شدن اعتقادات و ایمان مردم، تحقیر و تحریف تاریخ، تغییر خط و زبان، تحمیل فرهنگ دلخواه به شکل فعالیت‌های زیربنایی و برنامه‌ریزی گردد. در ابعاد سیاسی باعث تقویت ناسیونالیسم، سکولاریسم و میلیتاریسم می‌شود (اشراقی‌اسکوئی، ۱۳۷۶). فرهنگ را می‌توان یک مجموعه کلی، شامل دانش، عقیده، هنر، اخلاق، قانون، سنت و دیگر توانی‌ها و عاداتی دانست که فرد به‌عنوان عضوی از جامعه تحصیل می‌کند. فرهنگ الگوی منسجمی از عقاید و رفتارها است که انسان از طریق یادگیری آن را کسب نموده و

تهدید نرم از قدرت نرم ریشه می‌گیرد، قدرت نرم به معنای توانایی ترغیب دیگران به خواستن چیزی است که شما می‌خواهید (ویلسون^۱، ۲۰۰۸؛ نای^۲، ۲۰۰۹). در حالی که قدرت سخت بر مبنای مداخله نظامی، دیپلماسی اجباری و نیروی نظامی استوار است (ویلسون، ۲۰۰۸؛ گالاروتی^۳، ۲۰۱۱)، تهدید نرم در پی از پای درآوردن اندیشه و تفکر جامعه هدف است تا حلقه‌های فکری و فرهنگی آن را سست کرده و با بمباران خبری و تبلیغاتی بر اراده فکر و ذهن آن‌ها تأثیر بگذارد (ماه پیشانیان، ۱۳۸۶). تهدید نرم مشتمل بر مجموعه تدابیر و اقدامات از پیش اندیشیده فرهنگی، سیاسی و اجتماعی کشورهاست که بر نظرات، نگرش‌ها، انگیزش و ارزش‌های مخاطبان آماج اعم از حکومت‌ها، دولت‌ها، گروه‌ها و مردم کشورهای خارجی تأثیر می‌گذارد و در بلندمدت موجب تغییر منش، رفتار و کنش‌های فردی و اجتماعی آنان می‌گردد (الیاسی، ۱۳۸۷). تهدیدات نرم پدیده‌های همچون تهاجم فرهنگی را دربرمی‌گیرند به طوری که بسیاری از محققان (دسی^۴ ۲۰۰۷ و لویین^۵ ۲۰۰۸؛ کریگ^۶، ۲۰۱۰؛ نای، ۲۰۱۱)، تهدیدات نرم را به تهدیدات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی تقسیم کرده‌اند که از بعد فرهنگی به‌عنوان مهم‌ترین بعد تهدید نرم یادشده است (طاهری، ۱۳۸۹، لباف، ۱۳۹۰). مقام معظم رهبری در یک راهبرد بلندمدت از مفاهیم تهاجم فرهنگی (۱۳۷۰) تا ناتوی فرهنگی (۱۳۸۵) و جنگ نرم (۱۳۸۸) به‌عنوان دغدغه‌های اصلی کشور یاد می‌کنند (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۱). در توصیف

از آنجایی که خانواده به‌عنوان اساسی‌ترین عامل جامعه‌پذیری، جایی است که کودکان نخستین تعلقات عاطفی خویش را در آن می‌سازند، زبان را یاد می‌گیرند و مبادرت به درونی ساختن ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی می‌کنند (فروتن کیا، ۱۳۹۱). از این رو، ما باید درباره این موضوع بالنگیزه بسیار بالا وارد میدان شده تا با نجات خانواده‌ها، نجات فرزندان آن‌ها و سازندگان فردای جامعه را تسهیل و تقویت کنیم و در اصل با حرکتی هوشمندانه، بتوانیم از قربانیان احتمالی، فرشته‌های نجات بسازیم. بدون تردید افزایش زائدالوصف و اسفناک طلاق، کثرت متارکه‌های عاطفی، ارتباطات غیرمعارف خانواده‌ها در مراودات خانوادگی و پارتی‌ها و مهمانی‌ها و جشن‌ها و غیره و نیز آسانی و گسترش روابط دختر و پسر در جامعه، ماحصل همین تهدید فرهنگی و بالطبع تغییر باورهای افراد از گزینه‌های چهارگانه هویت یعنی جنسیت، ملیت، فردیت و انسانیت و نیز برداشت‌های آن‌ها از زندگی، فداکاری و وفاداری زوجین نسبت به هم بوده و راه‌حل‌ها و الگوها و مشاوره‌ها و غیره، مکمل برنامه‌های استحاله‌ای جنگ نرم است که اگر برای آن فکری نشود تکرار فاجعه‌آمیز سرنوشت قوم لوط و یا حتی داستان غم‌انگیز اندلس، بعید جلوه نمی‌کند (حمیدی، ۱۳۸۹). با توجه به این مهم که یکی از حوزه‌های مورد آماج تهدیدات فرهنگی خانواده است و این نهاد در جامعه مذهبی ایران، محور تمام روابط عاطفی، فکری، روانی، الگودهی، حمایتی، تربیتی و تقویتی است. با توجه به نقش و جایگاه خانواده به‌عنوان شاهرگ ترویج ارزش‌های اصیل دینی، اجتماعی و فرهنگی در هر جامعه بالطبع نوک پیکان تیز تهاجمات فرهنگی به‌سوی این نهاد سازنده خواهد بود. از این جهت نباید گذاشت که استکبار با

به نسل‌های بعدی منتقل می‌سازد همچنین فرهنگ را نظامی از عقاید نهان، مفاهیم، قواعد و معانی که در شیوه‌های زندگی انسان ظهور و بروز می‌یابند، قلمداد می‌کنند (فیشر^۷، ۲۰۰۷). بنابراین می‌توان فرهنگ را به معنای مجموعه آداب و رسوم، باورها، نگرش‌ها، هنرها، شیوه‌های زندگی و نیز سازمان اجتماعی یک کشور یا گروه خاص در نظر گرفت. در عصر حاضر سرنوشت جوامع بشری به یمن وقوع پیشرفت‌های شگرف و شگفت‌انگیز در عرصه‌های حمل‌ونقل و ارتباطات چهره جهان ظرف چند دهه گذشته چنان متحول گردیده که رونق تحولات فرهنگی جوامع در سطحی وسیع مهیا شده است. استکبار جهانی با تحلیل جداگانه هر جامعه، موانع و عوامل موفقیت خود را در این تهاجم شناسایی و توانایی و تأثیر هرکدام را ارزیابی می‌کند و طی برنامه‌های مدون، تهاجم هدفمند خود را آغاز و به سمت نتیجه‌گیری نهایی آرایش هجومی می‌گیرد. نظر به اینکه استکبار جهانی تحقیقاً و یقیناً دریافته است که در این جبهه گسترده جنگ نرم که برای تغییر باورهای نگرشی و فکری نوجوانان و جوانان ایرانی به راه انداخته، خانواده مقاوم‌ترین سنگر دفاعی در راستای حفظ نسل آینده‌ساز ما و هدایت آن‌ها به رفتار مطلوب سیاسی اجتماعی فرهنگی است، لذا هم‌زمان با نسل نو، امروز شاهدیم که مهاجم فرهنگی، توجه خود را به خانواده‌ها هم توسعه داده و در قالب شبکه‌هایی، به فتح اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی، عواطف فردی و خانوادگی و نهایتاً شکست مقاومت اعتقادی و نیز تعصبی و غیرتی خانواده‌ها هم مشغول است. در اهمیت خانواده همین بس که به‌عنوان یکی از نهادهای بنیادی جامعه انسانی و مؤثرترین عامل انتقال فرهنگ شناخته‌شده است (خزعلی، ۱۳۷۶).

جلوه‌گری‌ها و طنزهای هنری و رسانه‌ای و نیز با دستکش مخملینی که روی دست‌های چدنی‌اش قرار داده، نهایتاً با جذب عاطفی و تغییر گرایش فکری آن‌ها، عملاً در حیاط خلوت نظام و جامعه ما حکمرانی کرده و از سرمایه‌های اجتماعی ما برای خود سربازگیری کرده و لشکر اجتماعی و فرهنگی بسازد. اگرچه تهدیدهایی فرهنگی هرروزه از طرق مختلف در جهت آسیب زدن و مختل کردن نسل جوان، به کمین نشسته‌اند، اما با برنامه‌ریزی‌های جدی و اصولی می‌توان به هدایت درست این گروه پرتوان و با انگیزه دست‌یافت و از انرژی‌های انباشته و استعداد‌های طبیعی این قشر به نحو احسن در جهت پیشرفت و سازندگی بهره برد؛ اما اگر در این امر غفلت شود آسیب‌ها و زیان‌های وارده به این نسل موجب وارد آمدن لطمات جبران‌ناپذیری به فرهنگ کشور و آینده جامعه خواهد شد؛ بنابراین تقویت ارزش‌های معنوی جامعه، فراهم کردن زمینه برای بازگشت افراد به خویشتن، متبلور ساختن فرهنگ ملی و اعتقادی و تقویت خانواده به‌منظور مصون‌سازی نگرش‌های خانواده در مقابل هجوم تهدیدات فرهنگی می‌بایست به‌طور جدی موردتوجه نظام مقدس جمهوری اسلامی قرار گیرد. برای نیل به اهداف فوق باید دست‌اندرکاران امور فرهنگی جامعه متوجه سستی شالوده‌های اعتقادی، نارسایی‌های فرهنگی و اقتصادی، نابسامانی‌های اجتماعی و خانوادگی، عدم ثبات سیاسی و امنیت ملی و نقش مؤثر این‌گونه نارسایی‌ها در تهاجم فرهنگی باشند. از این‌رو شناخت علمی و اصولی نهاد خانواده از زوایایی مختلف و ارایه راهکارهایی در جهت مصون ماندن این نهاد مقدس ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به اهمیت نهاد خانواده و نظر به آسیب‌های احتمالی جبران‌ناپذیری که جنگ نرم و

تهاجم فرهنگی می‌تواند برای خانواده ایرانی به‌عنوان ستون فقرات حفظ فرهنگ اصیل ایرانی و تربیت نسل آینده کشور داشته باشد، پژوهش حاضر باهدف ارائه راهبردهای مصون‌سازی بنیان خانواده‌های ایرانی در برابر تهدیدات فرهنگی انجام گرفت.

روش

در پژوهش حاضر برای رسیدن به درکی ژرف و مبتنی بر واقعیت از آسیب‌های تهدیدات فرهنگی ناشی از جنگ نرم بر روی بنیان خانواده از پژوهش کیفی و به روش تحلیل محتوا کیفی استفاده گردید. از بین تمامی مدیران فرهنگی و اساتید صاحب‌نظر دانشگاه‌های شهر تهران با استفاده از روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف ۶۰ نفر انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد و تا زمان اشباع داده‌ها ادامه پیدا کرد، مصاحبه به‌صورت انفرادی در یک محیط آرام و ساکت به انتخاب خود مشارکت‌کنندگان صورت گرفت. زمان انجام مصاحبه با هماهنگی قبلی با شرکت‌کنندگان صورت گرفت. قبل از مصاحبه با افراد گروه نمونه در مورد اهداف پژوهش هماهنگی‌های لازم به عمل آمد و بعد از تشریح اهداف پژوهش و کسب هماهنگی‌های لازم با تشریح وظایف و تعهدات مجریان طرح و انتظارات آن‌ها برای مشارکت‌کنندگان و با در نظر گرفتن ملاک‌های اخلاقی از مشارکت‌کنندگان رضایت لازم اخذ گردید. در ابتدا برای کاهش تنش و ایجاد جو صمیمانه مصاحبه با سؤالات کلی شروع شد و در ادامه به سمت سؤالات اختصاصی‌تر که در راستای هدف پژوهش بود هدایت گردید. افزون بر این برای اطمینان از حفظ اطلاعات ضروری و نادیده نگرفتن بخشی از صحبت‌های مشارکت‌کنندگان در حین مصاحبه با

تهدیدات فرهنگی در نظر بگیرند کدامند؟ ۴- به نظر شما جنگ نرم تا چقدر در آسیب به جامعه و ثبات خانواده ایرانی موفق بوده است؟ ۵- با در نظر گرفتن جایگاه خانواده در مقابله با جنگ نرم، راهکارهای خانواده‌های ایرانی برای مقابله با تهدیدات فرهنگی و جنگ نرم به ترتیب اولویت کدامند؟

یافته‌ها

در پاسخ به سؤال نخست: مبنی بر اینکه به نظر شما جایگاه و نقش خانواده‌های ایرانی در برابر تهاجمات تهدیدات فرهنگی چگونه است. اکثر مصاحبه‌شوندگان جایگاه خانواده ایرانی را در ارتباط با تهدیدات و تهاجمات فرهنگی، بسیار آسیب‌پذیر و شکننده توصیف نمودند و اذعان داشتند که با توجه به اینکه خانواده به‌عنوان ستون فقرات و مهم‌ترین نهاد اجتماعی جامعه ما محسوب می‌شود، نهادی که پایه‌های هویت فرهنگی و اجتماعی افراد در آن شکل می‌گیرد و رشد می‌یابد، از این‌رو دشمنان قسم‌خورده انقلاب اسلامی ایران بیشترین نیرو، هزینه و وقت خود را صرف تضعیف و فتح خاموش این دژ مستحکم و به تاراج گذاشتن سرمایه‌های معنوی و فرهنگی آن کرده‌اند؛ بنابراین با توجه به این مهم که خانواده نقشی انکارناپذیر و اساسی در پرورش و شکل‌گیری نسلی سرزنده و توانمند که می‌تواند پاسدار ارزش‌های کهن و اصیل جامعه ایران در برابر زرق‌وبرق تجمل‌گرایی و سراب ضد ارزش‌های تبلیغاتی فرهنگ غربی باشد، بدون شک غفلت در این زمینه و نادیده گرفتن آن از سوی مسئولان ضربات سخت و جبران‌ناپذیری بر پیکره فرهنگ ایران وارد خواهد کرد که تبعات و زخم‌های ناشی از آن برای همیشه بر پیکره فرهنگ باقی خواهد ماند. هم‌چنین در پاسخ به سؤال دوم

هماهنگی قبلی و کسب اجازه ضبط و سپس جزءبه‌جزء بر روی برگه پیاده شد. هر مصاحبه به‌طور متوسط ۴۵ دقیقه تا یک ساعت به طول می‌انجامید. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل محتوی کیفی استفاده شد در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل محتوی داده‌ها بعد از پیاده‌سازی کل مصاحبه بلافاصله بعد از انجام مصاحبه، کل متن برای درک کلی از محتوی آن خوانده شد و واحدهای معنی و کدهای اولیه تعیین شدند، بعد از طبقه‌بندی کدهای اولیه مشابه در طبقات وسیع‌تر و تعیین محتوای نهفته در داده‌ها کدها بر اساس شباهت دسته‌بندی گردیدند. جهت اطمینان از موثق بودن داده‌ها از بازنگری ناظرین و شرکت‌کنندگان استفاده گردید و در صورت نیاز تغییرات لازم انجام شد. ملاحظات اخلاقی که در این پژوهش رعایت شد شامل؛ آگاه نمودن مشارکت‌کنندگان از اهداف مطالعه، حق انصراف از شرکت در مطالعه در هر زمان از تحقیق، محرمانه نگاه داشتن کلیه اطلاعات مربوط به آنان اعم از فایل‌های صوتی و متن نوشتاری، اخذ رضایت نامه، هماهنگی جهت زمان و مکان انجام مصاحبه و حق آگاهی از نتایج مطالعه بود.

مصاحبه نیمه ساختاریافته: برای جمع‌آوری نظرات نخبگان و صاحب‌نظران حوزه فرهنگ از مصاحبه نیمه ساختاریافته که شامل ۵ سؤال باز پایان بود استفاده شد. سؤالات مصاحبه به شرح زیر بود ۱- به نظر شما جایگاه و نقش خانواده‌های ایرانی در برابر تهاجمات تهدیدات فرهنگی چگونه است؟ ۲- به نظر شما ابزارهای جنگ نرم کدامند و چه پیامدهایی برای خانواده‌های ایرانی دارند؟ ۳- راهبردهای عمده‌ای که مسئولان و کارگزاران کشور باید در برابر جنگ نرم و

مبنی بر این که به نظر شما ابزارهای جنگ نرم کدامند
و چه پیامدهایی برای خانواده‌های ایرانی دارند

جدول ۱- ابزارهای جنگ نرم

پخش سریال‌های تلویزیونی و فیلم‌های سینمایی مغایر با ارزش‌های اصیل خانواده‌های ایرانی از شبکه‌های ماهواره‌ای

سایت‌های اینترنتی و وبلاگ‌ها، شبکه‌های اجتماعی از قبیل فیس‌بوک، توئیتر، اینستاگرام

ماهواره، سایت‌های خبری، کارتون، سینما، انیمیشن، اسباب‌بازی، بازی‌های رایانه‌ای

موسیقی و شعرهای مبتذل و پرزرق‌وبرق

ترور شخصیت‌های بزرگ در زمینه تعلیم دینی و فرهنگی

رادیو، تلویزیون، سایت‌های خبری، شایعه‌پراکنی

تبلیغات دروغین حقوق بشر و ایجاد کمپین‌های طرفداری از بعضی بزهکاران و مجرمان

ترویج فرقه‌های انحرافی برای به دام انداختن جوان‌ها

جدول ۲- پیامدهای جنگ نرم برای خانواده‌های ایرانی

ترویج فرهنگ برهنگی با استفاده از تصاویر و فیلم‌های مستهجن برای به انحراف کشاندن جوانان

ترویج بی‌بندوباری و عادی جلوه دادن روابط آزاد و اشاعه خیانت در بین زن و شوهرها

کهنه جلوه دادن اعتقادات دینی و فرهنگی در بین جوانان واز بین بردن امید نسبت به آینده با سیاه نمائی مسائل داخلی کشور

ترویج پوشش‌های مغایر با فرهنگ ایرانی- اسلامی در بین جوانان و تخریب بنیان‌های فکری، اعتقادی، ارزشی و اخلاقی با ایجاد تردید در آن‌ها

قداست زدایی از دین و شعائر دینی و ترویج فساد و رذالت زدایی از آن

فعال کردن شکاف بین نسلی، قومی و مذهبی (فرقه‌گرایی) و ناکارآمد معرفی کردن نظام دینی، راهبرد القای حاکمیت دوگانه (رئیس جمهور - ولی فقیه).

ایجاد بی‌اعتمادی در مردم نسبت به رهبران انقلاب و مسئولین نظام و بی‌اعتقاد کردن مردم جامعه به فرهنگ و تاریخ خودشان

از بین بردن انگیزه دفاع از کشور و ناموس در صورت حمله نظامی دشمنان و القا حس ناتوانی و بدبینی به آینده

ترویج انواع مواد مخدر سنتی و روان‌گردان و تنبلی و هوس رانی در بین مردم

ترویج مدگرایی با کهنه و کم‌ارزش جلوه دادن ارزش‌های سنتی ایرانی

بی‌اهمیت جلوه دادن منابع خبری نظام به‌ویژه صداوسیما با ایجاد تصویری دل‌فریب از زندگی غربی در اذهان مردم

افزایش اختلاف میان زن و شوهر و اعضای خانواده و در نتیجه افزایش طلاق، خیانت و بی‌بندوباری جنسی و اخلاقی

ترویج سبک زندگی غربی با کهنه و بی‌ارزش جلوه دادن ارزش‌های فرهنگی و دینی در بین جوانان

همچنین در پاسخ به سؤال ۳ مبنی بر این‌که با در نظر گرفتن جایگاه خانواده در مقابله با جنگ نرم، راهبردهای عمده‌ای که خانواده‌ها باید در برابر جنگ نرم بکار ببرند کدامند مهم‌ترین راهبردهای مطرح‌شده به شرح زیر است.

جدول ۳- راهبردهای عملی برای مقابله با جنگ نرم

آسیب‌شناسی ژرف و همه‌جانبه تهاجم فرهنگی و اهداف شوم دشمن از آن توسط مسئولین و افزایش آگاهی مردم در این زمینه پیرایش و اصلاح چهره و ساختارهای فرهنگی کشور و به‌روز سازی آن‌ها و همچنین تقویت خودباوری و اتکا به ثروت فرهنگی بومی در بین ارکان جامعه آموزش خانواده و آگاه ساختن آن‌ها از افکار شوم بیگانگان برای تسخیر اذهان فرزندان آن‌ها و به کرسی نشاندن ارزش‌های مغایر با فرهنگ ایرانی اسلامی

ایجاد اشتغال و حل مشکلات جوانان اعم از بیکاری و ازدواج و فرهنگ‌سازی در زمینه ازدواج آسان در بین خانواده‌های ایرانی ایجاد بسترهای مناسب در خصوص ابزارها و امکانات فرهنگی و غنی‌سازی اوقات فراغت جوانان و نوجوانان با استفاده از حداکثر امکانات موجود در کشور

تولید فن‌آوری و بازی‌های رایانه‌ای ایرانی متناسب با فرهنگ و ارزش‌های ایرانی-اسلامی عمق بخشیدن به فعالیت‌های تبلیغی و فرهنگی و ساماندهی مقوله هنر، فیلم، سینما و تشویق و توجه به هنرمندان متعهد جهت تولید آثار هنری مصون ساز تلاش در جهت عمران و رفاه عمومی و مبارزه با فقر و بی‌سوادی در مناطق مختلف کشور در جهت رعایت عدالت اقتصادی، سیاسی و اجتماعی در جامعه

تنوع در برنامه‌های تلویزیونی صداوسیما و توجه به فرهنگ بومی محلی و برطرف نمودن شبهات و تهاجماتی که از سوی غرب به‌منظور ناکارآمد جلوه دادن فرهنگ ایرانی-اسلامی صورت می‌گیرد پیشبرد طرح‌های توسعه‌ای در مناطق محروم و مرزی در ابعاد مختلف جهت از بین بردن ظرفیت‌های واگرایی و زمینه‌های اعتراض اجتماعی مانند فقر، ناامنی، تورم، بیکاری فراهم نمودن زمینه عضویت نخبگان در نهادهای دولتی و سیاسی باهدف جلوگیری از جذب آنان در جبهه مخالفان و فرار مغزها و تبیین حقایق از زبان نخبگان به مردم

تقویت مقابله و برخورد با جرائم سایبری و تلفن همراه و مقابله با ایجاد و گسترش فرقه‌های ساختگی در کشور ارتقاء اعتماد عمومی نسبت به رسانه ملی و برخورداری از طرح و برنامه برای مقابله با توطئه دشمنان و تهاجم به طرح‌ها و نقشه‌های آنان در زمینه شیخون فرهنگی و ناتوی فرهنگی

مشارکت دادن نوجوانان و جوانان در فعالیت‌های فرهنگی و تقویت روحیه‌ی کتاب‌خوانی در بین آن‌ها

آگاه کردن افشار مختلف جامع از مضرات برنامه‌های فرهنگی ماهواره و آسیب‌های به وجود آمده از آن

دقت و گزینش در پذیرش کالاها و امواج فرهنگی دشمن، از بین بردن روحیه‌ی مصرف‌گرایی در مواردی که سبب وابستگی کشور می‌شود

ایجاد یک برنامه‌ریزی منظم در زمینه حمایت دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی از پژوهش‌هایی که به بررسی جنگ نرم می‌پردازد

تقویت شبکه‌های استانی در جهت شناساندن فرهنگ اصیل بومی محلی برای مقابله با ضد ارزش‌های تبلیغاتی رسانه‌های بیگانه

همچنین در پاسخ سؤال چهارم مبنی بر این‌که به نظر شما جنگ نرم تا چقدر در آسیب به جامعه و ثبات خانواده ایرانی موفق بوده است، اکثر مصاحبه‌شوندگان معتقد بودند که درزمینه‌ی مبارزه با جنگ نرم در کشور فرهنگ‌سازی لازم انجام‌نشده و برنامه‌ریزی محسوس و قابل‌لمسی در این زمینه صورت نگرفته و به همین دلیل معتقد بودند که جنگ نرم در آسیب به فرهنگ ایرانی و بنیان خانواده در ایران تأثیرگذار بوده است.

جدول شماره ۴ الویت بندی راهکارهای خانواده‌های ایرانی برای مقابله با تهدیدات فرهنگی و جنگ نرم را نشان می‌دهد.

جدول ۴- اولویت بندی راهکارهای کاربردی خانواده‌های ایرانی برای مقابله با جنگ نرم

نیازها	اولویت
۱. کسب آگاهی و اطلاعات لازم درباره جنگ نرم و تهاجم فرهنگی	اولویت نخست
۲. شناساندن دقیق و همه‌جانبه ابعاد جنگ نرم و تأثیرات مخرب آن بر زندگی خانواده‌ها و فرزندان	اولویت دوم
۳. فراهم کردن محیطی دوستانه و عاری از تنش در خانواده و تقویت رفتارهای شایسته و پسندیده در فرزندان خود و منع کردن آن‌ها از رفتارهای ناشایست	اولویت سوم
۴. بسترسازی حضور فرزندان در مکان‌های مذهبی و تشویق آن‌ها به مطالعه کتاب‌های دینی	اولویت چهارم
۵. ترغیب کردن فرزندان خود به انتخاب دوستان شایسته و سالم و نظارت بر فرزندان خود در انتخاب دوستانشان	اولویت پنجم
۶. شناخت نیازهای فرزندان خود از طریق مشورت با آن‌ها و تلاش در جهت رفع این نیازها و نظارت نامحسوس بر فعالیت‌های آن‌ها	اولویت ششم
۷. همراهی فرزندان در استفاده از فضای مجازی و راهنمایی آن‌ها در چگونگی استفاده صحیح از این امکانات	اولویت هفتم
۸. فراهم کردن فضای عاری از تنش و استرس در محیط خانواده تا فرزندان در بیرون از محیط خانواده دنبال تسکین موقت و آرامش از طریق مواد مخدر، فیلم و موسیقی‌های مبتذل نباشند	اولویت هشتم
۹. تحریم عملی استفاده از ماهواره و شبکه‌های غیرمجاز اینترنتی توسط والدین تا فرزندان به صورت عملی عدم استفاده از ابزارهای جنگ نرم را الگوبرداری کنند	اولویت نهم
۱۰. فرهنگ‌سازی کتاب‌خوانی و مطالعه در بین فرزندان از سنین پایین تا بچه‌ها در نوجوانی به جای استفاده از چت و ماهواره به سمت مطالعه‌ی کتاب‌های مفید پیش بروند	اولویت دهم
۱۱. در میان گذاشتن مسائل خانواده با فرزندان و گرفتن کمک از آن‌ها در ارائه راه‌حل که این امر سبب بلوغ فکری و احساس تعلق فرزندان نسبت به خانواده می‌شود	اولویت یازدهم
۱۲. ترغیب فرزندان به ازدواج آسان و بهنگام با الگو قرار دادن زندگی حضرت علی ^(ع) و حضرت زهرا ^(س) تشویق فرزندان به الگو قرار دادن زندگی ساده و موفق ائمه معصومین و شهدای هشت سال دفاع مقدس	اولویت دوازدهم
۱۳. مبارزه با روحیه تجمل‌گرایی در بین اعضای خانواده و تقویت عزت‌نفس فرزندان خود و زدودن احساس خودکم‌بینی در آن‌ها تا از تقلید کورکورانه از فرهنگ مهاجم بیگانگان جلوگیری شود	اولویت سیزدهم
۱۴. تشویق فرزندان خود به انجام ورزش‌های سالم و فعالیت‌های فرهنگی و هنری جذاب جهت پر کردن اوقات فراغت خود	اولویت چهاردهم

۱۵. ترویج بازی‌های فکری متناسب با الگوهای فرهنگی ایرانی اسلامی در بین فرزندان اولویت پانزدهم
۱۶. آگاه ساختن فرزندان خود از مواد روان‌گردان مختلف و تأثیراتی که بر روان، جسم، خانواده و جامعه می‌گذارد اولویت شانزدهم

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف ارائه راهبردهای مصون‌سازی خانواده‌های ایرانی در برابر جنگ نرم با تأکید بر تهدیدات فرهنگی انجام گرفت، با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده در این پژوهش مبنی بر جایگاه شکننده و آسیب‌پذیر بنیان خانواده ایرانی در برابر جنگ نرم و تهدیدات فرهنگی باید با آسیب‌شناسی ژرف در این حوزه حساس، خانواده‌ها را از خطر و آسیب‌های موجود آگاه کرده و دانش و آگاهی لازم در مورد جنگ نرم و آسیب‌های ناشی از آن در اختیار آن‌ها قرار دهیم تا با چشمانی باز و با آگاهی لازم به مقابله با این فتح سرد و خاموش بپردازند. درواقع خانواده ایرانی در این عصر ارتباطات و موج وسیع رسانه‌ها و تبلیغات گسترده‌ای که در اختیاردارند قادر به تشخیص خوب از بد و اصل از بدل نیست، پدیده‌ای شوم که باعث شده است بسیاری از خانواده‌ها در دام زرق‌وبرق تبلیغات رسانه‌های بیگانگان گیر افتاده و ارزش‌ها و داشته‌های خود را به بهایی ناچیز در برابر ضد ارزش‌های دشمنان تسلیم کنند، در اینجاست که با شناسایی ابزارهای جنگ نرم به خانواده‌ها و آگاهی و آموزش آن‌ها در زمینه راهبردهایی که برای مقابله با جنگ نرم و تهاجم فرهنگی باید به کار ببرند می‌توان بنیان خانواده را در برابر خطر احتمالی واکسینه نمود و آسیب‌های آن را به حداقل کاهش داد. درواقع تبعاتی که جنگ نرم و تهدیدات فرهنگی برای خانواده ایرانی دارد شامل، رواج سبک زندگی مصرف‌گرایی و غربی در بین خانواده‌ها، بحران هویت و شکاف در ارزش‌ها و به کرسی نشستن ضد ارزش‌ها، از بین رفتن حس اعتماد و یکپارچگی در بین اعضای خانواده و به وجود آمدن بی‌هنجاری و هرج‌ومرج، از بین رفتن کارکرد کنترل

اجتماعی و تخریب سرمایه اجتماعی در بین اعضای خانواده، کاهش یافتن نقش الگودهی والدین به فرزندان و الگو‌گزینی از بیگانگان، به وجود آمدن بحران‌های اخلاقی و خیانت در بین زن و شوهرها، مصرف‌گرا شدن خانواده‌ها و رنگ باختن مسائل معنوی، به وجود آمدن شکاف بین نسلی و بیگانگی بین دنیای قدیمی و جدید والدین فرزندان، کهنه جلوه دادن ارزش‌های اصیل ایرانی و به کرسی نشاندن افیون‌های ضد ارزش غربی، کاهش انسجام و همبستگی در کانون خانواده می‌باشد. درمجموع جنگ نرم و تهدیدات فرهنگی در عمل، خانواده در معنای بومی - دینی و ملی را بی‌بنیاد می‌کند و پدیده‌هایی مانند ازدواج سفید، زندگی هم‌بالینی، بی‌تفاوتی والدین نسبت به روابط و رفتارهای فرزندان را در پی دارد. در جهانی که فردیت و رقابت ارزش مطلق‌اند و تقدس زدایی در آن صورت گرفته است خانواده به‌عنوان یک‌نهاد اجتماعی از پیامدهای منفی چنین تحولاتی در امان نخواهد ماند. روح جهانی شدن با چنین مختصاتی به تضعیف روح حاکم بر خانواده‌ها خواهد انجامید برای همین در بسیاری از مسائل خانواده ریشه‌های بنیادین مشکلات در فراسوی مرزهای تاریخ و جغرافیا و جامعه قرار دارد. با توجه به این امر تغییرات در خانواده در دوران مدرن شامل تغییرات ساختاری، تغییر در دیدگاه‌ها و ارزش‌ها، تغییر در نقش‌ها و عملکردها و تغییر در سبک زندگی می‌باشد؛ بنابراین با توجه به اهمیت ساختار خانواده در جنگ نرم، رسانه‌های دیداری و نوشتاری استکبار نرم برای به تاراج بردن ارزش‌های اصیل فرهنگی در بین نوجوانان و جوانان بی‌شک نوک‌تیز پیکان شوم جنگ نرم و تهاجم فرهنگی به‌سوی این نهاد مقدس و ارزشمند خواهد بود. با توجه به هزینه‌های گزاف و

قدرت تبلیغاتی وسیع و نیرومند دشمنان انقلاب اسلامی و دام‌های رنگارنگی که در سر راه جوانان این مرزوبوم به‌عنوان پایه‌های ذهنی و جسمی نگهدارنده آینده این انقلاب قرار داده‌اند، نگاه مسئولان و کارگزاران فرهنگی در نظام مقدس جمهوری اسلامی باید بیش از هر چیزی به استحکام بنیاد خانواده و آسیب‌شناسی تهدیدات این نهاد فطری و مقدس در برابر تهاجمات ظالمانه جنگ نرم برای متلاشی کردن آن و به کرسی نشاندن ضد ارزش‌های خود به‌عنوان ارزش‌های اصیل در بین نوجوانان و جوانان بپردازند. درواقع مسئولان فرهنگی با نگاهی ژرف به خطرات روبرو و با واکاوی و جراحی غبار نشسته بر ارزش‌های کهن دینی و فرهنگی موجود در این مرزوبوم و با آگاه کردن خانواده‌ها از نیت واقعی دشمنان قسم‌خورده انقلاب برای تهی کردن ذهن جوانان و نوجوانان آنان می‌توانند نسبت به مهار تهاجم فرهنگی و اثرات سوء جنگ نرم اقدامات ضروری را به عمل درآورند. بنابراین با توجه به این امر که کانون خانواده به‌عنوان گهواره پرورش نسل و آینده‌ساز کشور ایران محسوب می‌شود هرگونه کوتاهی و کم‌توجهی در این زمینه می‌تواند ضربات سخت و جانکاهی بر پیکر نظام مقدس جمهوری اسلامی وارد نماید. ازاین‌رو وظیفه دست‌اندرکاران و مسئولان فرهنگی از قبیل صداوسیما، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت آموزش و پرورش در این است که با درک جایگاه و اهمیت نظام مقدس خانواده تمهیدات لازم برای مصون‌سازی آن در برابر خطرات احتمالی فراهم آورند. درواقع خانواده می‌تواند با پرورش و تربیت نوجوانان و جوانان پایبند به اصول فرهنگی و دینی سدی محکم باشد در برابر برنامه‌های بنیان افکن که معاندان جمهوری اسلامی ایران برای تسخیر اذهان و گمراهی نوجوانان و جوانان کشور ما به‌کاربرده‌اند. از محدودیت‌هایی که پژوهشگران با آن روبرو بودند

می‌توان به این موارد اشاره کرد: با توجه به حساس بودن موضوع پژوهش، دسترسی به منابع اصیل و مرتبط با موضوع و جمع‌آوری داده‌های پژوهش مشکل بود، عدم وجود ابزار دقیق و استانداردشده و پراکنده بودن گروه نمونه از لحاظ جغرافیایی در شهر تهران و مشکلات اساسی در دسترسی آسان به آنان از موانع پژوهشی تحقیق حاضر بود. همچنین با توجه به محدودیت‌های ابزار پژوهش پیشنهاد می‌شود پژوهش‌هایی در زمینه بررسی عوامل مؤثر بر نفوذ تهاجم فرهنگی و جنگ نرم در بین خانواده‌های ایرانی و راهکارهای کاربردی برای نجات ارزش‌های دینی و فرهنگی صورت گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود سنگر سازان و مسئولان فرهنگی با تأکید بر تهاجمات گسترده فرهنگی از طرف دشمنان قسم‌خورده انقلاب با شناسایی و آسیب‌شناسی مشکلات و نواقص موجود در بخش فرهنگ، آگاهی خانواده‌ها را به‌عنوان یک‌نهاد مقدس از خطرات موجود بالا ببرند.

پی‌نوشت‌ها

1. Wilson
2. Nye
3. Gallarotti
4. Deci
5. Levin
6. Craig
7. Fisher

منابع

- ۱- الیاسی، محمدحسین (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر ماهیت و ابعاد تهدید نرم. فصلنامه نگاه، سال دوم، شماره ۵.
- ۲- اشراقی اسکویی، پروین (۱۳۷۶). تهاجم فرهنگی، اولویت‌ها و راهکارها. پایان‌نامه چاپ‌نشده دانشگاه تبریز.
- ۳- بنی فاطمه، حسین (۱۳۷۹). تحلیل جامعه‌شناختی تهاجم فرهنگی، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی تبریز شماره، ۱۷۴.
- ۴- جوزف نای (۱۳۸۷). رهبری و قدرت هوشمند، ترجمه محمود رضا گلشن پژوه و الهام شوشتری زاده، تهران، موسسه ابرار معاصر.

۵- حمیدی، علی (۱۳۸۹). خانواده و تهاجم فرهنگی، تهران: نشر آینده.

۶- خزعلی، مریم (۱۳۷۶). خانواده و فرهنگ عمومی، شماره ۲۱۷.

۷- سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی (۱۳۷۳). فهرست مقالات فرهنگی در مطبوعات جمهوری اسلامی ایران، دوره دوازدهم.

۸- طاهری، هادی (۱۳۸۹). استقلال فرهنگی رهیافت مقابله با تهدیدات نرم. فصلنامه حصون، شماره ۳۳.

۹- فروتن کیا، شهروز (۱۳۹۱). بررسی جوانان در شرایط گذار به مدرنیته. دومین همایش آسیب اجتماعی، تهران.

۱۰- لیباف، فریبا (۱۳۹۰). مقابله با جنگ نرم در دانشگاه: با تأکید بر نقش اساتید و دانشجویان. فصلنامه توسعه

مدیریت منابع انسانی و پشتیبانی، سال ششم، شماره ۲۱.

۱۱- ماه‌پیشانیان، مهسا (۱۳۸۶). راهکارهای آمریکا برای جنگ نرم با جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه علمی -

تخصصی عملیات روانی، سال پنجم، شماره ۱۸.

۱۲- نوروزی، محمدجواد و همکاران (۱۳۹۱). طرح ضیافت اندیشه دست در دست صبح: انقلاب اسلامی، قم، دفتر نشر

معارف.

13-Craig, E. (2010), Imperialists seek war with Iran, [http://theredphoenix.wordpress.com, 072010/02](http://theredphoenix.wordpress.com,072010/02).

14-Deci, L.F.(2007). Soft power, soft threats and attitude change. [www. M.S.M.R](http://www.M.S.M.R).

15-Fisher, Glen (2007). "Mindsets: The Role of Culture and Perception in International Relations (3rd edition)": Intercultural Pres.

16-Gallarotti, G.(2011). Soft Power: what it is, it's importance, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), pp. 25-47.

17-Levin, J.P. (2008). *Social psychology*. Boston: MCGraw-Hill.

18-Nye, J, S. (2011). *The Future of Power*. New York: PublicAffairs. p. 82. ISBN 9781586488925.

19-Nye, J. S.(2009). *Understanding International Conflicts*. 7. ed. New York: Pearson.

20-Wilson, E. J. (2008). *Hard Power, Soft Power, Smart Power*. ANNALS of the American Academy of Political and Social Sciences, Issue 616, pp. 110-124.